

ІНФАРМАЦЫЙНАЯ БЯСПЕКА Ё РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ ЯК ВАЖНЫ ЭЛЕМЕНТ НАЦЫЯНАЛЬнай БЯСПЕКІ, ЯЕ ПРАВАВОЕ РЭГУЛЯВАННЕ

А. І. Пыско

Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт

Анатацыя. У артыкуле разглядаюцца пытанні прававога рэгулявання інфармацыйнай бяспекі ў Рэспубліцы Беларусь, з мэтай забеспячэння інтарэсаў дзяржавы, правоў і свабод грамадзян. Падкрэсліваецца нарастаючая роля інфармацыйнай бяспекі, як важнага элемента нацыянальнай бяспекі.

Ключавыя словы: інфармацыйная бяспека, абарона інфармацыі, прававое забеспячэнне абароны інфармацыі, нацыянальныя інтарэсы ў інфармацыйнай сферы.

Комплекс праблем, звязаных з інфармацыйнай бяспекай, уключае ў сябе не толькі тэхнічныя, праграмныя і тэхналагічныя аспекты абароны інфармацыі, але і пытанні абароны правоў на яе. Такім чынам, інфармацыя можа разглядацца як аб'ект права ўласнасці.

Асаблівасці інфармацыйнай уласнасці: інфармацыя не з'яўляецца матэрыяльным аб'ектам; інфармацыя капіруецца з дапамогай матэрыяльнага носбіта, г. зн. з'яўляецца інфармацыяй, якая перамяшчаецца, інфармацыя адчужаецца ад уласніка. Права ўласнасці на інфармацыю ўключае правамоцтвы ўласніка, да якіх адносяцца: права распараджання; права валодання; права карыстання.

Законы павінны рэгуляваць адносіны суб'ектаў і аб'ектаў права ўласнасці на інфармацыю ў мэтах абароны інфармацыйнай уласнасці ад разгалашэння, уцечкі і несанкцыянаванай апрацоўкі. Прававое забеспячэнне абароны інфармацыі ўключае: прававыя нормы, метады і сродкі аховы ахоўнай інфармацыі ў Рэспубліцы Беларусь, прававыя асновы выяўлення і папярэджання ўцечкі ахоўнай інфармацыі, прававое рэгуляванне арганізацыі і правядзенні адміністрацыйнага расследавання па фактах парушэння парадку абароны інфармацыі. Дакументы, якія рэгламентуюць інфармацыю ў якасці аб'екта права: Грамадзянскі кодэкс Рэспублікі Беларусь, Закон Рэспублікі Беларусь "Аб інфармацыі, інфарматызацыі і абароне інфармацыі" ад 10 лістапада 2008 г. № 455-3, Закон Рэспублікі Беларусь "Аб дзяржаўных сакрэтах" ад 19 ліпеня 2010 г. № 170-3, Канцэпцыя Нацыянальнай бяспекі РБ, Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 575 ад 09 лістапада 2010 г., Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 621 ад 30 снежня 2011 г. Канцэпцыя Нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь

замацоўвае сукупнасць афіцыйных поглядаў на сутнасць і змест дзейнасці Рэспублікі Беларусь па забеспячэнні балансу інтарэсаў асобы, грамадства, дзяржавы і іх абароне ад унутраных і знешніх пагроз.

Асноўныя сферы Канцэпцыі Нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь: палітычная, эканамічная, навукова-тэхналагічная, сацыяльная, дэмаграфічная, інфармацыйная, ваенная, экалагічная.

Інфармацыйная сфера ў сучасным свеце ператвараецца ў сістэмаўтваральны фактар жыцця людзей, таварыстваў і дзяржаў, узмацняецца роля і ўплыў сродкаў масавай інфармацыі і глабальных камунікацыйных механізмаў на эканамічную, палітычную і сацыяльную сітуацыю. Інфармацыйныя тэхналогіі знайшлі шырокае прымяненне ў кіраванні найважнейшымі аб'ектамі жыццезабеспячэння, якія становяцца больш уразлівымі перад выпадковымі і наўмыснымі ўздзеяннямі. Адбываецца эвалюцыя інфармацыйнага супрацьборства як новай самастойнай стратэгічнай формы глабальнай канкурэнцыі. Распаўсюджваецца практыка мэтанакіраванага інфармацыйнага ціску, які наносіць істотны ўрон нацыянальным інтарэсам.

Асноўнымі нацыянальнымі інтарэсамі ў інфармацыйнай сферы з'яўляюцца: рэалізацыя канстытуцыйных правоў грамадзян на атрыманне, захоўванне і распаўсюджванне поўнай, дакладнай і своєчасовай інфармацыі, фарміраванне і паступальнае развіццё інфармацыйнага грамадства, раўнапраўны ўдзел Рэспублікі Беларусь у сусветных інфармацыйных адносінах, пераўтварэнне інфармацыйнай індустрыі ў экспартнаарыентаваны сектар эканомікі, эфектыўнае інфармацыйнае забеспячэнне дзяржаўнай палітыкі, забеспячэнне надзейнасці і ўстойлівасці функцыянавання крытычна важных аб'ектаў інфарматызацыі. На сучасным этапе рэалізуюцца правы грамадзян на атрыманне інфармацыі і яе выкарыстанне. Дзяржава стварае неабходныя ўмовы для развіцця сродкаў масавай інфармацыі і нацыянальнага сегмента глабальнай сеткі Інтэрнет. Ва ўсе сферы жыццядзейнасці грамадства актыўна ўкараняюцца сучасныя інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі. На сучасным этапе захоўваецца адставанне ад вядучых краін свету па ўзроўню інфарматызацыі. Ва ўмовах адкрытасці інфармацыйнай прасторы краіны і канкурэнцыі з боку замежнага інфармацыйнага прадукта недастатковымі застаюцца якасць і папулярнасць беларускага нацыянальнага кантэнту. Асноўнымі патэнцыйнымі або рэальна існуючымі пагрозамі нацыянальнай бяспекцы ў інфармацыйнай сферы з'яўляюцца: дэструктыўнае інфармацыйнае ўздзеянне на асобу, грамадства і дзяржаўныя інстытуты, якое наносіць шкоду нацыянальным інтарэсам, парушэнне функцыянавання крытычна важных аб'ектаў інфарматызацыі.

У інфармацыйнай сферы унутранымі крыніцамі пагроз нацыянальнай бяспекцы з'яўляюцца: распаўсюджванне недакладнай ці наўмысна скажонай інфармацыі, здольнай прычыніць шкоду нацыянальным інтарэсам

Рэспублікі Беларусь, залежнасць Рэспублікі Беларусь ад імпарту інфармацыйных тэхналогій, сродкаў інфарматызацыі і абароны інфармацыі, некантралюемае іх выкарыстанне ў сістэмах, адмова або разбурэнне якіх можа прычыніць шкоду нацыянальнай бяспецы, неадпаведнасць якасці нацыянальнага кантэнту сусветнаму ўзроўню, недастатковае развіццё дзяржаўнай сістэмы рэгулявання працэсу ўкаранення і выкарыстання інфармацыйных тэхналогій, рост значыннасці з выкарыстаннем інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій, недастатковая эфектыўнасць інфармацыйнага забеспячэння дзяржаўнай палітыкі, недасканаласць сістэмы забеспячэння бяспекі крытычна важных аб'ектаў інфарматызацыі. А таксама адкрытасць і ўразлівасць інфармацыйнай прасторы Рэспублікі Беларусь ад знешняга ўздзеяння; дамінаванне вядучых замежных дзяржаў у сусветнай інфармацыйнай прасторы, манапалізацыя ключавых сегментаў інфармацыйных рынкаў замежнымі інфармацыйнымі структурамі. У інфармацыйнай сферы знешнімі крыніцамі пагроз нацыянальнай бяспецы з'яўляюцца: інфармацыйная дзейнасць замежных дзяржаў, міжнародных і іншых арганізацый, асобных асоб, якая наносіць урон нацыянальным інтарэсам Рэспублікі Беларусь, мэтанакіраванае фарміраванне інфармацыйных падстаў для яе дыскрэдытацыі, нарастанне інфармацыйнага проціборства паміж вядучымі сусветнымі цэнтрамі сілы, падрыхтоўка замежнымі дзяржавамі барацьбы ў інфармацыйнай прасторы, развіццё тэхналогій маніпулявання інфармацыяй, перашкоды распаўсюджванню нацыянальнага кантэнту Рэспублікі Беларусь за мяжой, шырокае распаўсюджванне ў сусветнай інфармацыйнай прасторы ўзораў масавай культуры, якія супярэчаць агульначалавечым і нацыянальным духоўна-маральным каштоўнасцям, спробы несанкцыянаванага доступу звонку да інфармацыйных рэсурсаў Рэспублікі Беларусь, якія прыводзяць да прычынення ўрон у нацыянальным інтарэсам. Прыярытэтным напрамкам з'яўляецца ўдасканаленне нарматыўнай прававой базы забеспячэння інфармацыйнай бяспекі і завяршэнне фарміравання комплекснай дзяржаўнай сістэмы гарантвання інфармацыйнай бяспекі, у тым ліку шляхам аптымізацыі механізмаў дзяржаўнага рэгулявання дзейнасці ў гэтай сферы. Актыўна працягнецца распрацоўка і ўкараненне сучасных метадаў і сродкаў абароны інфармацыі ў інфармацыйных сістэмах, якія выкарыстоўваюцца ў інфраструктуры, якая з'яўляецца жыццёва важнай для краіны, адмова або разбурэнне якой можа аказаць істотнае адмоўнае ўздзеянне на нацыянальную бяспеку. Абарона ад знешніх пагроз нацыянальнай бяспецы ў інфармацыйнай сферы ажыццяўляецца шляхам удзелу Рэспублікі Беларусь у міжнародных дагаворах, якія рэгулююць на раўнапраўнай аснове сусветны інфармацыйны абмен, у стварэнні і выкарыстанні міждзяржаўных, міжнародных глабальных інфармацыйных сетак і сістэм. Для недапушчэння тэхналагічнай залежнасці дзяржава захавалае ролю рэгулятара пры ўкараненні замежных інфармацыйных тэхналогій. Законам Рэспублікі Беларусь № 455-З "Аб інфармацыі,

інфарматызацыі і абароне інфармацыі" ад 10 лістапада 2008 г. рэгулююцца грамадскія адносіны, якія ўзнікаюць пры: пошуку, атрыманні, перадачы, зборы, апрацоўцы, назапашванні, захоўванні, распаўсюджванні і (або) прадастаўленні інфармацыі, а таксама карыстанні інфармацыяй, стварэнні і выкарыстанні інфармацыйных тэхналогій, інфармацыйных сістэм і інфармацыйных сетак, фармаванні інфармацыйных рэсурсаў, арганізацыі і забеспячэнні абароны інфармацыі. У залежнасці ад катэгорыі доступу інфармацыя дзеліцца на агульнадаступную інфармацыю і інфармацыю, распаўсюджванне і (або) прадастаўленне якой абмежавана. Да інфармацыі, распаўсюджванне і (або) прадастаўленне якой абмежавана, адносіцца інфармацыя аб прыватным жыцці фізічнай асобы і персанальныя дадзеныя, звесткі, якія складаюць дзяржаўныя сакрэты; інфармацыя, якая складае камерцыйную і прафесійную таямніцу. Да інфармацыі, распаўсюджванне і (або) прадастаўленне якой абмежавана, адносіцца інфармацыя, якая змяшчаецца ў справах аб адміністрацыйных правапарушэннях, матэрыялах і крымінальных справах органаў крымінальнага пераследу і суда да завяршэння вытворчасці па справе, іншая інфармацыя, доступ да якой абмежаваны заканадаўчымі актамі Рэспублікі Беларусь. Ніхто не мае права патрабаваць ад фізічнай асобы прадастаўлення інфармацыі аб яе прыватным жыцці і персанальных даных, уключаючы звесткі, якія складаюць асабістую і сямейную таямніцу, таямніцу тэлефонных перагавораў, паштовых і іншых паведамленняў, якія датычацца стану яе здароўя, або атрымліваць такую інфармацыю іншым чынам без волі дадзенай фізічнай асобы, акрамя выпадкаў, устаноўленых заканадаўчымі актамі Рэспублікі Беларусь. Збор, апрацоўка, захоўванне інфармацыі аб прыватным жыцці фізічнай асобы і персанальных дадзеных, а таксама карыстанне імі ажыццяўляюцца са згоды дадзенай фізічнай асобы, калі іншае не ўстаноўлена заканадаўчымі актамі Рэспублікі Беларусь. Мэтамі абароны інфармацыі з'яўляюцца: забеспячэнне нацыянальнай бяспекі, суверэнітэту Рэспублікі Беларусь, захаванне інфармацыі аб прыватным жыцці фізічных асоб і невыдаванне персанальных дадзеных, якія змяшчаюцца ў інфармацыйных сістэмах, забеспячэнне правоў суб'ектаў інфармацыйных адносін пры стварэнні, выкарыстанні і эксплуатацыі інфармацыйных сістэм і інфармацыйных сетак, выкарыстанні інфармацыйных тэхналогій, а таксама фарміраванні і выкарыстанні інфармацыйных рэсурсаў; недапушчэнне неправамернага доступу, знішчэння, мадыфікацыі (змены), капіравання, распаўсюджвання і (або) прадастаўлення інфармацыі, блакіравання правамернага доступу да інфармацыі, а таксама іншых неправамерных дзеянняў. Абароне падлягае інфармацыя, неправамерныя дзеянні ў адносінах да якой могуць прычыніць шкоду яе ўладальніку, карыстальніку ці іншай асобе. Патрабаванні па абароне агульнадаступнай інфармацыі могуць устанаўлівацца толькі ў мэтах недапушчэння яе знішчэння, мадыфікацыі (змены), блакіравання правамернага доступу да яе. Інфармацыя, распаўсюджванне і (або) прадастаўленне якой абмежавана, а таксама інфармацыя, якая змяшчаецца ў

дзяржаўных інфармацыйных сістэмах, павінны апрацоўвацца ў інфармацыйных сістэмах з прымяненнем сістэмы абароны інфармацыі, атэставанай у парадку, устаноўленым Саветам Міністраў Рэспублікі Беларусь. Не дапускаецца эксплуатацыя дзяржаўных інфармацыйных сістэм без рэалізацыі захадаў па абароне інфармацыі. Забеспячэнне цэласнасці і захаванасці інфармацыі, якая змяшчаецца ў дзяржаўных інфармацыйных сістэмах, ажыццяўляецца шляхам устанаўлення і захавання адзіных патрабаванняў па абароне інфармацыі ад неправамернага доступу, знішчэння, мадыфікацыі (змены) і блакіравання правамернага доступу да яе, у тым ліку пры ажыццяўленні доступу да інфармацыйных сетак (арт. 28 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб інфармацыі, інфарматызацыі і абароне інфармацыі" ад 10 лістапада 2008 г.).

Асноўныя напрамкі дзяржаўнай палітыкі ў гэтай сферы: фарміраванне і ажыццяўленне адзінай навукавай, навукова-тэхнічнай, прамысловай і інавацыйнай палітыкі з улікам існуючага навукова-вытворчага патэнцыялу і сучаснага сусветнага ўзроўню развіцця інфармацыйных тэхналогій, стварэнне ўмоў для эфектыўнага ўдзелу грамадзян, юрыдычных асоб і дзяржавы ў міжнародным супрацоўніцтве, забеспячэнне інфармацыйнай бяспекі для грамадства і дзяржавы шляхам удасканалення заканадаўства, стварэнне ўмоў для эфектыўнага выкарыстання глабальных (міжнародных) інфармацыйных сетак.